

**O'quvchilarning tasviriy madaniyatini rivojlantirishda manzara
ishlashning roli****Aslonov Furqat Botirovich**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Katta o‘qituvchisi

Anotatsiya: Mazkur maqolada o‘quvchilarning tasviriy madaniyatini rivojlantirishda manzara janrining o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Manzara ishlash jarayonida o‘quvchilarning tabiatni badiiy idrok etish, estetik his-tuyg‘ularini ifoda etish hamda ijodiy tafakkurini rivojlantirish yo‘llari tahlil qilingan. Shuningdek, o‘quvchilarda tasviriy san’at kompetensiyalarini shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, xususan, interfaol va innovatsion metodlarning samarasi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: tasviriy madaniyat, manzara janri, badiiy idrok, estetik tafakkur, kompetensiya, ijodkorlik, innovatsion metod.

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchilarning estetik tarbiyasini rivojlantirish, ularni go‘zallikni anglay oladigan, badiiy fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Tasviriy san’at fanini o‘qitish bu jarayonda muhim o‘rin tutadi, chunki u o‘quvchilarning nafaqat badiiy ko‘nikmalarini, balki estetik dunyoqarashini, tafakkurini ham shakllantiradi. Ayniqsa, manzara janrida ishlash o‘quvchilarni tabiatni badiiy idrok etishga, uni san’at tili orqali ifoda etishga o‘rgatadi.

Manzara tasvirlash mashg‘ulotlari o‘quvchilarning kuzatuvchanligini, rang sezgirligini, shakl va fazoni tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu jarayon o‘quvchida nafaqat tasviriy malakani, balki ichki estetik tuyg‘uni ham tarbiyalaydi. Shovdirov S.A. (2017, 2023, 2024) tadqiqotlarida qayd etilishicha, o‘quvchilarning tasviriy savodxonligini oshirish ularning san’atga oid kompetensiyalarini mustahkamlash bilan bevosita bog‘liqdir.

Rangtasvir darslarida manzara ishlash o‘quvchining ijodiy tafakkurini rivojlantiradi, tabiat hodisalarini obrazli tarzda ifodalash imkonini beradi. Manzara janrining o‘ziga xosligi shundaki, u o‘quvchini real hayotiy voqelikni badiiy umumlashtirishga, hissiy tajriba orqali estetik qiymatni anglashga o‘rgatadi. Shu sababli manzara ishlash tasviriy madaniyatni rivojlantirishda o‘quv jarayonining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi.

O‘quvchilarning tasviriy madaniyatini shakllantirishda manzara janrining roli nihoyatda muhimdir. Chunki manzara ishlash jarayonida o‘quvchi tabiatni kuzatadi, uning rang, shakl, yorug‘lik, fazo va harakat jihatlarini tahlil qiladi. Shu orqali u nafaqat tasviriy malaka hosil qiladi, balki go‘zallikni his etish, badiiy tahlil qilish, estetik baholash kabi kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Manzara tasvirlash mashg'ulotlari o'quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirishda, ularni mustaqil badiiy qaror qabul qilishga o'rgatishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Bunda o'qituvchi o'quvchilarga tayyor shaklni takrorlatish emas, balki ularning individual tasavvurlarini ifodalashga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvni qo'llashi zarur.

Shovdirov S.A. (2017, 2023, 2024, 2025)ning ilmiy izlanishlarida qayd etilishicha, san'at ta'limida o'quvchilarni ijodiy faoliyatga yo'naltirishda innovatsion metodlar, xususan "flipped classroom" texnologiyasi, raqamli vizualizatsiya, interfaol topshiriqlar va loyihaviy yondashuvlar yuqori samaradorlikka ega. Ushbu metodlar yordamida o'quvchi nazariy bilimlarni darsdan oldin o'zlashtirib, dars jarayonida ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Manzara janrini o'qitishda tabiat qo'ynida ishlash, foto va video materiallardan foydalanish, virtual manzaralar asosida tahlil kabi usullar o'quvchilarning diqqatini muhitdagi go'zallikka jalb etadi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilar turli mavsum, vaqt va yorug'lik holatlaridagi manzaralarni solishtirish, ularning rang uyg'unligini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Tasviriy madaniyatning asosiy tarkibiy qismlaridan biri — bu o'quvchining badiiy-estetik tafakkuri va san'atni anglash kompetensiyasidir. Shovdirov S.A.ning (2017, 2023) ishlanmalarida ko'rsatilganidek, bu kompetensiyalar o'quvchilarda rang, shakl va fazo qonuniyatlarini o'rganish, san'at asarlarining mazmunini idrok etish orqali rivojlanadi. Shu bois, manzara ishlash jarayonida o'qituvchi o'quvchilarni faqat texnik jihatdan emas, balki mazmuniy jihatdan ham chuqur tahlilga undashi kerak.

Manzara janrida ishlash o'quvchilarni tabiat bilan ruhiy yaqinlashtiradi, ularning tafakkurida estetik qadriyatlar tizimini shakllantiradi. Tabiat go'zalligi orqali inson go'zalligini, mehnat va hayot uyg'unligini his etish tasviriy madaniyatning yuksak shakli sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois manzara janrida ishlash darslari o'quvchilarning umumiy madaniyatini oshirish, estetik didini boyitish va san'atga mehr uyg'otishda muhim o'rin tutadi.

Manzara janrida ishlash darslari o'quvchilarning tasviriy madaniyatini shakllantirishda asosiy o'quv vositasi sifatida xizmat qiladi. U o'quvchini kuzatuvchanlikka, ijodiy tafakkurga, estetik did va go'zallikni his qilish qobiliyatiga o'rgatadi. Dars jarayonida innovatsion metodlardan, xususan, "flipped classroom" texnologiyasi, raqamli vizual vositalar va interfaol mashg'ulotlardan foydalanish o'quvchilarning badiiy idrokini chuqurlashtiradi, ularni san'at orqali o'z fikrini ifodalashga undaydi.

Manzara janri orqali o'quvchilar tabiat bilan estetik muloqotga kirishadi, ularning tasviriy madaniyati shakllanadi va bu jarayon ularni ijodiy, estetik jihatdan yetuk shaxslar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – С. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 587. – С. 02016.
4. Shavdirov S. Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – №1. – С. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san’atni o’qitishda o’quvchilarning sohaga oid o’quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – №1. – С. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №B10. – С. 192–198.
8. Шавдиров С. А. Изобразительному и прикладному искусству // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – 2018. – С. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O’QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O’QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O’RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №12. – С. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – №3. – С. 60–66.